TBMM
HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI
Sayı : 20840
Tarih : 26.10.2026

10/4922

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Kürtçe şarkı ve ezgilerin Türkçeleştirilmesi, özgün dil ve kaynak bilgilerinin silinmesi ile eser sahipliği atıflarının değiştirilmesine ilişkin uygulamaların tarihsel ve kurumsal boyutlarının araştırılması; kültürel sömürü ve asimilasyon politikalarının müzik mirası üzerindeki etkilerinin ortaya çıkarılması; eser sahiplerinin, icracıların ve kültürel mirası yaşatan toplulukların uğradığı hak kayıplarının belirlenmesi ve toplumsal barış temelinde gerekli koruma ve onarım mekanizmalarının geliştirilmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104 ve 105'inci maddeleri uyarınca Meclis araştırması açılmasını arz ve teklif ederim.

Semra ÇAĞLAR GÖKALP

Bitlis Milletvekili

GEREKÇE

Kürtçe müzik mirasının yazılı olarak belgelenmesi, Cumhuriyet dönemindeki derleme faaliyetlerinden çok daha eskiye uzanmaktadır. Polonya asıllı Rus diplomat Aleksandre Jaba'nın Mele Mehmûdê Bazîdî ile birlikte hazırladığı Kürtçe el yazmaları koleksiyonunda yer alan Kürtçe halk şiiri ve şarkı yazmaları arasında 30 Mart 1860 tarihli nüshalar bulunmaktadır. Etnomüzikolog Robert F. Reigle'ın Kürt müziği kayıt tarihine ilişkin çalışması, erken ses kayıtlarını 1902 yılına kadar götürmektedir. Ermeni besteci, etnomüzikolog ve rahip Komitas Vartabed'in 1903 tarihli "Kürt Ezgileri" yayını da bu mirasın erken nota kaynakları arasındadır. Bu belgeler, Kürtçe şarkıların kendi dili, anlatı dünyası ve icra gelenekleri içerisinde kuşaklar boyunca aktarılan bir kültürel birikime dayandığını göstermektedir.

Cumhuriyet döneminde müzik alanındaki kurumsallaşma, Kürtçe müzik mirasının özgün dili ve kimliğiyle tanınması yerine, egemen ulus kimliği içinde eritilmesine hizmet eden kültür politikalarıyla şekillenmiştir. 1926'da Darülelhan'ın başlattığı derleme gezileri, 1937'den itibaren Ankara Devlet Konservatuvarının çalışmalarıyla genişlemiş; derleme, repertuvar oluşturma ve radyo yayıncılığı, hangi kültürel üretimin hangi adla halka sunulacağını belirleyen merkezî bir mekanizma oluşturmuştur. Kürtçe eserlerin sözlerine, kaynaklarına ve icra özelliklerine müdahale edilerek "Türk Halk Müziği" başlığı altında dolaşıma sokulması, Kürt halkının kültürel üretimini sahiplenirken bu üretimin Kürt kimliğini görünmezleştiren bir anlayışın ifadesi olmuştur. 1940'lardan itibaren Yurttan Sesler aracılığıyla yaygınlaştırılan ulusal repertuvar da bu bakımdan sorgulanmalıdır. Kürtçe söylemenin sert bir şekilde yasaklandığı, buna karşılık Kürt ezgilerinin Türkçe sözlerle meşru ve kazanç sağlayan bir dolaşıma girebildiği bu eşitsiz düzen, kültürel sömürünün kurumsal boyutunu ve devletin bu süreçteki sorumluluğunu göstermektedir. İlerleyen dönemlerde plak, kaset, sinema, televizyon ve dijital müzik piyasası üzerinden dolaşıma giren Türkçe uyarlamalar, meselenin ticari boyutunu genişletmiştir. Bu ilişkinin hangi eserlerde, hangi kurumlar ve piyasa aktörleri aracılığıyla gerçekleştiği, özgün kayıtlar ve yayın belgeleri karşılaştırılarak ortaya çıkarılmayı beklemektedir.

Kürtçe eserlerin Türkçeleştirilmesine ilişkin araştırmalarda çok sayıda örnek bulunmaktadır. Müzikolog Veysi Varlı arşivindeki 28 bin şarkıyı incelediğini ve bunlardan 4 bin 971 Kürtçe eserin Türkçeleştirildiğini tespit ettiğini belirtmiştir. Cegerxwîn'in sözlerini yazdığı, Şivan Perwer'in bestelediği "De Lorî"nin Güler Işık tarafından "Şey Yani"; söz ve bestesi Âşık Ahmet Sarıgül'e atfedilen "Ax Fadikê"nin İzzet Altınmeşe tarafından "Oy Fadike"; Şivan Perwer'in seslendirdiği geleneksel "Yek Mûmik"in İbrahim Tatlıses tarafından "Bir Mumdur İki Mumdur"; yine Perwer'in seslendirdiği "Lê Dotmam"ın Küçük Emrah tarafından "Ben Yetim Ben Öksüz" adıyla Türkçeleştirilmesi bu kapsamda gündeme getirilmektedir. Söz ve bestesi Hesen Zîrek'e ait olan "Ey Niştiman" ile "Ankara'nın Taşına Bak" arasındaki ezgisel ilişki de tartışmanın bilinen örneklerindendir. Ayrıca Heycanê Mukrîyanî'nin seslendirdiği "Ez Kevok im"in Celal Güzelses tarafından "Hele Yar Zalim Yar", Tahsin Taha'nın seslendirdiği "Cotkar"ın ise Mehmet Özbek tarafından "Beyaz Gül, Kırmızı Gül" adıyla Türkçeleştirildiği bilinmektedir. Bu örnekler, eserlerin özgün söz ve ezgilerinin, kaynaklarının, eser sahipliği bilgilerinin ve telif kayıtlarının karşılaştırmalı biçimde incelenmesini; Kürtçe müzik mirasının

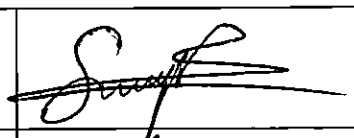
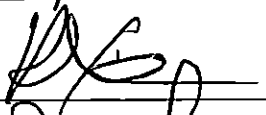
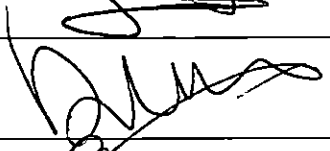
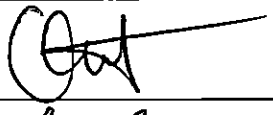
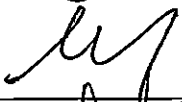
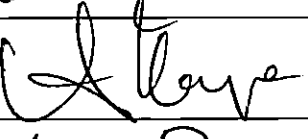
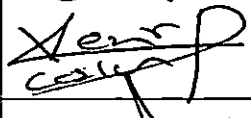
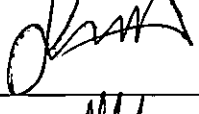
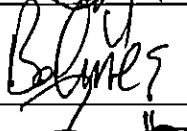
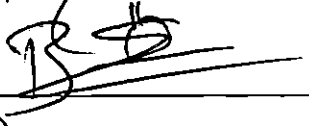
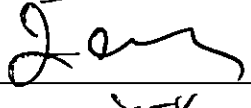
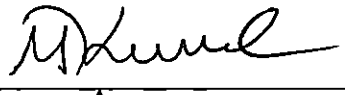
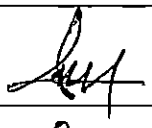
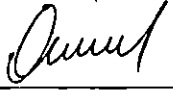
hangi uygulamalarla kendi dilinden ve kültürel bağlamından koparıldığının araştırılmasını gerekli kılmaktadır.

Kürtçe klam ve stranların ezgilerinden yararlanılırken, sözlerinin Türkçeleştirilmesi ya da "anonim" kılınarak resmi repertuara dahil edilmesi, masum bir müzikal etkileşim veya alımlama değil; planlı bir kültürel sömürü pratiğidir. Böylece kültürel değerin sağladığı ekonomik kazanç ve kamusal itibar başka aktörlerde birikirken, bu değeri yaşatan halkın katkısı görünmez hâle gelebilmektedir. Şarkıların dilini değiştirmek, toplumsal travmaları, aşkları ve ağıtları taşıyan kolektif belleği silerek kamusal alanı tarihsel köklerinden koparma girişimidir.

Meselenin önemli bir diğer boyutu telif haklarıdır. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu; eser sahipliği, işlenmeler, eser sahibinin adının belirtilmesi, eserde değişiklik yapılması ve mali haklar bakımından bir koruma çerçevesi oluşturmaktadır. Kanunun 6'ncı maddesi tercümeler ile müzik aranjmanlarını işlenmeler arasında sayarken, 8'inci maddesi işlenme ve derleme sahibinin haklarını asıl eser sahibinin hakları saklı kalmak koşuluyla tanımlamaktadır. 15 ve 16'ncı maddelerdeki manevi haklar, 20'inci maddedeki mali haklar ile 21'inci maddede düzenlenen işleme hakkı, belirli bir eser sahibine ait Kürtçe şarkıların kullanımı bakımından da önem taşımaktadır. Geleneksel ve anonim repertuvarda ise bireysel eser sahipliğine dayanan telif korumasının sınırları bulunmaktadır. Bu sınırlar, kültürel kaynağın silinmesini ve bir halkın ortak mirasının başka bir kimliğe mal edilmesini meşrulaştıramaz. Kültürel aidiyetin görünür kılınması, doğru kaynaklandırma ve mirası yaşatan toplulukların katılımı için ayrıca kamusal güvenceler gerekmektedir.

Barış ve Demokratik Toplum Süreci kapsamında toplumsal barışın güçlenmesi, Kürt halkının dili, tarihi ve kültürel üretimiyle eşit ve özgür biçimde var olabilmesiyle doğrudan bağlantılıdır. Kültürel sömürünün yarattığı kayıplarla yüzleşilmesi, özgün eserlerin ve kaynaklarının tanınması, hatalı kayıtların düzeltilmesi ve hak kayıplarının giderilmesi, ortak yaşama duyulan güveni güçlendirecektir. Toplumsal barış, halkların birbirlerinin kültürel varlığını tanıdığı ve geçmişteki haksızlıkların onarılması için sorumluluk üstlendiği bir demokratik zemin üzerinde kalıcılaşabilir.

Tüm bu gerekçelerle; Kürtçe müzik mirasının Türkçeleştirilmesinin tarihsel, kurumsal ve ticari boyutlarının kültürel sömürü bağlamında araştırılması, ilgili arşivlerin erişime açılması, eserlerin özgün dil ve kaynak bilgilerinin belirlenmesi, telif ve bağlantılı hak kayıplarının ortaya çıkarılması ve kültürel hakların tanınması yoluyla toplumsal barışa katkı sağlayacak koruma ve onarım politikalarının geliştirilmesi amacıyla bir Meclis araştırması komisyonu kurulması gerekmektedir.

1	SÜMEYYE BOZ ÇAKI	MUŞ	
2	AYTEN KORDU	TUNCELİ	
3	SERHAT EREN	DİYARBAKIR	
4	DİLAN KUNT AYAN	ŞANLIURFA	
5	GÜLCAN KAÇMAZ SAYYİĞİT	VAN	
6	NEVROZ UYSAL ASLAN	ŞIRNAK	
7	ÖMER FARUK GERGERLİOĞLU	KOCAELİ	
8	ADALET KAYA	DİYARBAKIR	
9	VEZİR COŞKUN PARLAK	HAKKARİ	
10	ALİ BOZAN	MERSİN	
11	SALİHE AYDENİZ	MARDİN	
12	GÜLDEREN VARLI	VAN	
13	BERİTAN GÜNEŞ ALTIN	MARDİN	
14	BERDAN ÖZTÜRK	DİYARBAKIR	
15	ZEYNEP ODUNCU KUTEVİ	BATMAN	
16	CENGİZ ÇİÇEK	İSTANBUL	
17	MEHMET KAMAÇ	DİYARBAKIR	
18	SABAHAT ERDOĞAN SARITAŞ	SİİRT	
19	GEORGE ASLAN	MARDİN	
20	MEHMET ZEKİ İRMEZ	ŞIRNAK	